

Nr 9

Utlåtande i anledning av motioner om vidgat stöd till motståndsrörelser.

Till utrikesutskottet har hänvisats två likalydande motioner, I: 535 av herrar *Wikström* och *Lindblad* och II: 624 av herrar *Ahlmark* och *Ullsten*, om vidgat stöd till motståndsrörelser. I motionerna hemställas

att riksdagen måtte uttala sig för att ge ett vidgat stöd till motståndsrörelser i främst södra Afrika i enlighet med vad som i motionen angivits,

att riksdagen måtte uttala sin anslutning till de i motionen angivna riktlinjerna och principerna för svenskt stöd till motståndsrörelser i den s. k. tredje världen, samt

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att regeringen måtte tillsätta en särskild beredning, med representation från de demokratiska politiska partierna, med uppgift att bereda och fatta beslut om stöd till motståndsrörelser.

I motionerna återopas statsutskottets utlåtande nr 82 år 1969. I detta angavs vissa grundläggande riktlinjer för svenskt stöd till befrielseströrelser. I utlåtandet heter det bl. a. (s. 23 och 24):

Utskottet erinrar om att svenskt humanitärt stöd eller utbildningsstöd till medlemmar av vissa befrielseströrelser i södra Afrika redan utgår dels genom bidrag till olika FN-program, dels genom anslag till Moçambique Institute i Tanzania. Utskottet kan i princip tillstyrka ytterligare insatser av detta slag med beaktande av att utformningen av svenskt statligt bistånd ej kan tillåtas komma i konflikt med den folkrättsliga regeln att ingen stat har rätt att ingripa i en annan stats inre angelägenheter.

Vad avser befrielseströrelser i Afrika torde humanitärt bistånd och utbildningsstöd inte behöva komma i konflikt med den nämnda folkrättsliga regeln i de fall då FN entydigt tagit ställning mot förtryck av folk, som eftersträvar nationell frihet. Detta kan anses vara fallet beträffande Sydvästafrika, Rhodesia och de under Portugals överhöghet stående områdena i Afrika. Vad avser hjälp till apartheidpolitikens offer kan sådan hjälp motiveras bl. a. med FN:s uttryckliga fördömande av den sydafrikanska apartheidpolitiken.

Det kan vidare framhållas att statligt finansierat humanitärt bistånd, som genom Röda korset och därmed jämförbara hjälporganisationer förmedlas till olika befolkningsgrupper i länder vilka befinner sig i inbördeskrig, inte syns möta betänkligheter från folkrättslig synpunkt. Detta påpekande har även tillämpning i fråga om den pågående svenska humanitära biståndsverksamheten i Vietnam och Nigeria.

Enligt vad utskottet erfarit pågår undersökningar av de praktiska möjligheterna att bringa humanitärt och utbildningsmässigt bistånd till offren för den kamp som under ledning av Partido Africano da Independencia da Guinée Cabo Verde (PAIGC) bedrivs i syfte att befria Portugisiska Guinea från portugisiskt övervälde. Utskottet ställer sig — med hänvisning bl. a. till det stöd som redan utgår till Moçambique Institute — positivt till dylikt stöd, i den mån de praktiska problemen går att lösa, och förutsätter att Kungl. Maj:t skall utnyttja de möjligheter som härvidlag kan uppstå.

Med anledning av yrkandet i motionerna I: 171 och II: 182 angående undersökning av nationella och sociala befrielseörelsers behov av stöd vill utskottet erinra om att en grundläggande förutsättning för svenska statliga insatser i u-länder är att dessa godkänns och välkomnas av mottagarlandets centrala myndigheter. Statliga insatser med syfte att stödja oppositionsrörelser, som vill störta landets regering, skulle komma i konflikt med den förut nämnda folkrättsliga princip, som förbjuder inblandning i ett annat lands inre angelägenheter. Utskottets påpekande om de speciella förutsättningarna för stöd åt vissa befrielseörelser i Afrika ger inte underlag för generella krav på statliga stödåtgärder till rörelser och organisationer, som betecknas som nationella eller sociala befrielseörelser. Motionerna avstyrks därför såvitt nu är i fråga.

I FN har Sverige ansett sig kunna rösta för uppmaningar till staterna att ge moraliskt och materiellt stöd åt befrielseörelser, dock endast om med begreppet materiellt stöd avses bistånd som ges i överensstämmelse med FN-stadgans och folkrättens principer.

Sverige har i enlighet härmed sedan länge drivit ett utbildningsprogram för afrikansk flyktingungdom, vilket i väsentliga delar avsett flyktingar från Södra Afrika däri inkluderat de av Portugal behärskade områdena. Vi har vidare under en lång följd av år finansierat juridiskt biträde åt de personer som åtalats för brott mot apartheidlagarna i Sydafrika. Vidare lämnas understöd till anhöriga till personer som fängslats på grund av dessa lagar samt utbildningsstöd till fängslade personer. Därtill kommer aktivt stöd till UNTF och för FN:s flyktingutbildningsprogram.

Under år 1969 lämnades bistånd till Moçambique Institute uppgående till 720 000 kronor för humanitär verksamhet och utbildningsverksamhet. Institutet svarar för utbildning och hälsovård bland moçambikaner i Tanzania och de av Frelimo kontrollerade områdena i Moçambique.

Vidare har 1 milj. kronor beräknats för bistånd till PAIGC, Partido Africano da Independencia da Guinée Cabo Verde. Detta bistånd skall utgå i form av varor, främst medicin, sjukvårdsutrustning, proteinrika livsmedel och textilier samt, för distribution av varorna, två transportvagnar. En första leverans har mottagits av PAIGC och en andra är under förberedande.

Slutligen har 50 000 kronor utbetalats till Zimbabwe African Welfare Trust för humanitära insatser för personer från Sydrhodesia med anknytning till ZANU. Stödet avser bidrag till skolavgifter för barn och till dödade ZANU-medlemmars familjer.

Utskottet

Riksdagen hade år 1968 tillfälle att ta ställning till efter vilka principer bistånd bör lämnas till nationella befrielseörelser. Detta skedde med anledning av statsutskottets utlåtande nr 82. Utrikesutskottet vill för sin del ansluta sig till de vid detta tillfälle fastslagna principerna.

Det må erinras om att statsmakterna år 1968 fattade principbeslut om 1 %-målet för utbyggnad av utvecklingsbiståndet. Målet skall nås genom successiva anslagshöjningar fram t. o. m. budgetåret 1974/75. För att detta mål skall nås måste de årliga anslagshöjningarna i genomsnitt vara minst 25 %. Det bör enligt utskottet vara möjligt att inom ramen för det sålunda växande utvecklingsbiståndet ägna stor uppmärksamhet åt bistånd av det slag som nämns i första att-satsen i motionärernas hemställan, d.v.s. stöd till motståndsrörelser av den typ som ovan beskrivits.

I sista att-satsen i motionärernas hemställan uttrycks önskemålet om en särskild beredning, med representation från de demokratiska politiska partierna, med uppgift att bereda och fatta beslut om stöd till motståndsrörelser. Utskottet vill erinra om att den redan existerande beredningen för studiestöd och humanitärt bistånd till afrikanska flyktingar och nationella befrielseörelser fungerar på ett tillfredsställande sätt. Beredningen, som förordnats enligt Kungl. Maj:ts beslut den 27 juni 1969, åliger att till SIDA avge förslag om användningen och fördelningen av statsmedel under UD:s huvudtitel som ställts till förfogande för humanitärt bistånd i form av studiestöd eller humanitär hjälp till afrikanska flyktingar eller nationella befrielseörelser. I beredningens uppdrag ingår också att ge synpunkter på och lämna förslag till fortsatt svenskt bistånd på dessa områden samt andra lämpliga åtgärder för att främja stödet till afrikaner som befinner sig i landsflykt eller som i hemlandet är utsatta för diskriminering i utbildningsmässigt eller socialt hänseende.

Utskottet hemställer med hänvisning till vad ovan sagts

att motionerna I: 535 och II: 624 inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 23 april 1970

På utrikesutskottets vägnar:

ARNE GEIJER

Närvarande:

från första kammaren: herrar Arne Geijer (s), Dahlén (fp), Hernelius (m), Palm (s), fröken Mattson (s) och herr Axel Andersson (fp);

från andra kammaren: herrar Skoglund (s), Mellqvist (s), Gustafson i Göteborg (fp), fru Eriksson i Stockholm (s), fru Lewén-Eliasson (s) och herr Hellström (s).

Reservation

av herrar *Dahlén, Axel Andersson* och *Gustafson* i Göteborg:

Frågan om stöd till motståndsrörelser i den tredje världen är ett problem som under 1960-talet blivit alltmer aktuellt och angeläget. I skilda delar av världen kämpar ännu den inhemska befolkningen för att få självbestämmanderätt. Koloniala regimer, t. ex. i södra Afrika och det s. k. portugisiska Guinea vägrar att tillmötesgå sådana krav. Det moraliska stöd Sverige och svenska politiska partier och organisationer i dag ger motståndsrörelser som kämpar mot socialt, ekonomiskt, politiskt, rasistiskt och religiöst förtryck måste utökas till att omfatta vidgade konkreta stödåtgärder.

I förra årets utlåtande från statsutskottet (nr 82) angavs vissa grundläggande riktlinjer för svenskt stöd till motståndsrörelser. Redan av vad som då anfördes framgår att svenskt stöd inte kan ges generellt till varje rörelse som kallar sig motståndsrörelse. Vid bedömningen av vilka motståndsrörelser som skall stödjas måste hänsyn tas till rörelsens politiska målsättning lika väl som till omfånget av det stöd motståndsrörelsen har från landets egen befolkning. Utskottet kan i stort sett ansluta sig till förra årets riktlinjer men har funnit det angeläget att här komplettera dem.

Sverige måste kraftfullt och långsiktigt verka för respekt för den folkrättsliga noninterventionprincipen. Varje svenskt stöd till motståndsrörelser måste utformas under iakttagande av denna princip. Stöd i form av vapenhjälp eller pengar till vapenhjälp till motståndsrörelser får därför inte komma i fråga från statens sida och bör inte heller komma i fråga från frivilliga organisationers sida. Inte heller ospecificerade statliga anslag bör ges.

Stöd till motståndsrörelser bör inriktas på humanitärt-civila insatser exempelvis i form av stipendiering, undervisningsmaterial, flyktinghjälp, medicin, byggnadshjälp, stöd åt anhöriga till dem som är direkt engagerade i motståndskampen, livsfröndheter. Sverige bör också på ett generöst sätt ge motståndspolitiker politisk asyl i vårt land.

På ett aktivt och konsekvent sätt bör vårt land också utnyttja möjligheten till diplomatiska påtryckningar i olika internationella sammanhang för att ge politiskt och moraliskt stöd åt motståndsrörelser vi sympatiserar med. Avbrytande av diplomatiska förbindelser skall däremot i regel inte betraktas som en lämplig metod för kritik av annat lands regering, eftersom sådana relationer inte i och för sig innebär en manifestation av vänskap utan i första hand utgör en praktisk kommunikationskanal.

Svenska företag som verkar i länder av det slag som motionen handlar om bör, inom ramen för en normal företagsverksamhet, söka stimulera interndemokratiska processer inom företaget och stödja och uppmuntra initiativ på det fackliga, kooperativa och sociala området.

I motionerna föreslås att regeringen skall tillsätta en särskild beredning med representation från de demokratiska politiska partierna med uppgift att bereda och

fatta beslut om stöd till motståndsrörelser. Utskottet vill erinra om att den s. k. flyktingberedningen som tillsattes år 1964 sedan en tid även handlägger frågor om stöd till internationella motståndsrörelser. Under den tid som gått sedan dess tillkomst har intresset för dessa frågor ökat starkt inom de politiska partierna, inte minst i deras ungdomsförbund. Utskottet hälsar detta intresse med tillfredsställelse. Det förefaller oss därför lämpligt att aktiviteten inom de politiska partierna tillvaratas på så sätt att beredningen utvidgas med representanter för ifrågavarande partier. Beredningen bör emellertid fortfarande vara av rådgivande karaktär.

Utskottet anser det önskvärt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t redovisar ovan anförda synpunkter.

Utskottet hemställer

att riksdagen i anledning av motionerna I: 535 och II: 624 i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening ger till känna vad utskottet ovan anført om stöd till motståndsrörelser i den s. k. tredje världen.